

Björksta-Tomta

Schaktning för ny kabel

Antikvarisk kontroll

Björksta-Tomta 1:16
Björsta socken
Västerås kommun
Västmanlands län

Maud Emanuelsson och Anna-Lena Hallgren

Björksta-Tomta Schaktning för ny kabel

Antikvarisk kontroll

Björksta-Tomta 1:16
Björksta socken
Västerås kommun
Västmanlands län

Maud Emanuelson och Anna-Lena Hallgren

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2009

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

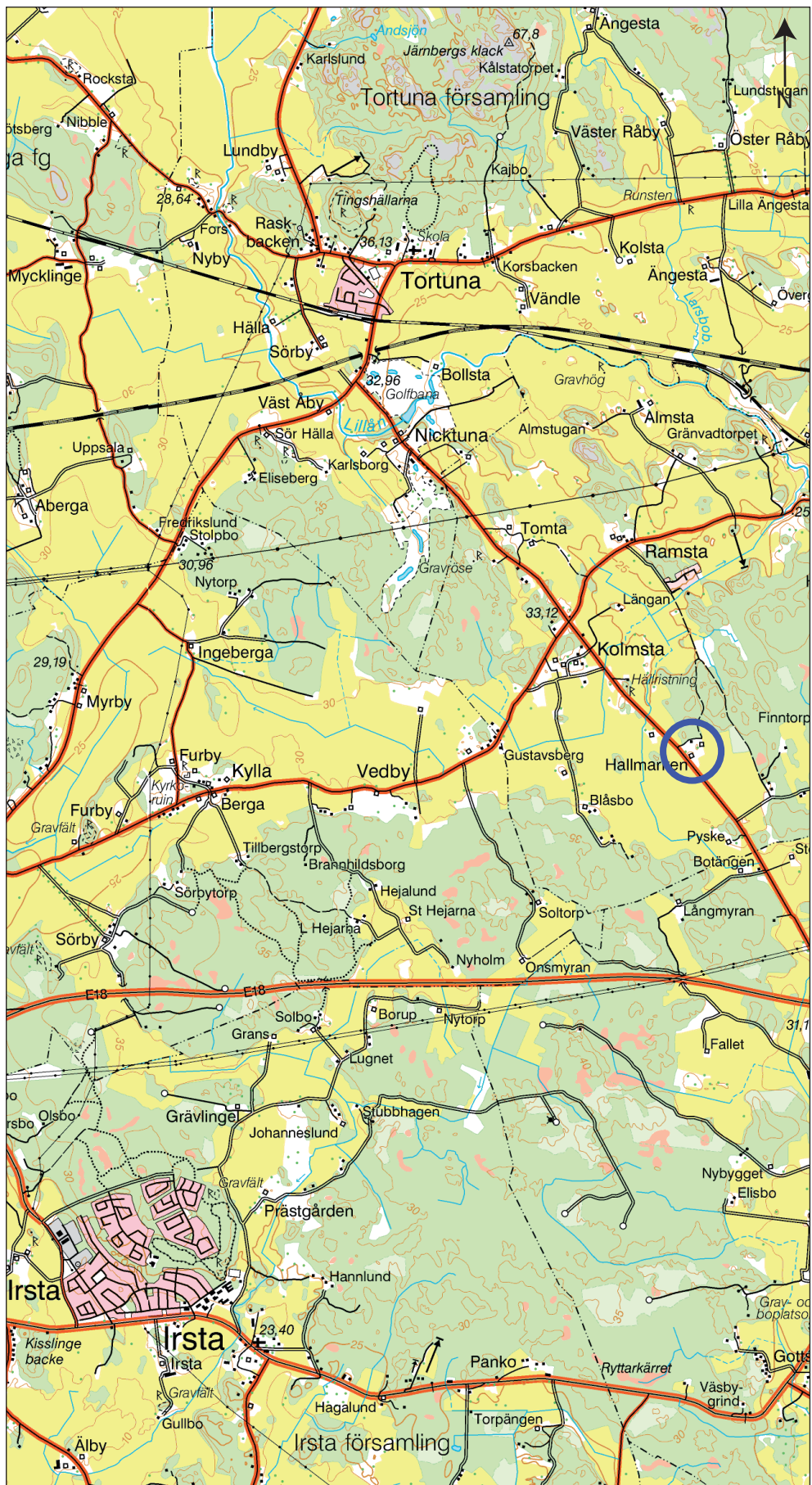
ISSN: 1653-7408

ISBN: 978-91-86255-63-3

Tryck: Just Nu, Västerås 2009.

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Ärendet	5
Syfte.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Genomförande och metod	6
Resultat och analys.....	7
A1 och A2	7
Resultat.....	8
Referenser.....	9
Kart- och arkivmaterial	9
Otryckta källor.....	9
Tekniska och administrativa uppgifter	9

Figur 1. Utdrag ur digitala Gröna kartan. Platsen för den antikvariska kontrollen har markerats med en blå cirkel. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

I samband med att en högspänningskabel skulle grävas ner vid Björksta-Tomta i Björksta socken har Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen genomfört en antikvarisk kontroll inom en del av den nya ledningssträckan. Den berörda sträckan ligger inom ett fornlämningsrikt område sydväst om gården Björksta-Tomta i närheten av bland annat en skärvstenshöj (Björksta 391:2) och en skålgropsförekomst (Björksta 391:1).

Den antikvariska kontrollen syftade till att skydda fornlämningar från att skadas och, om fornlämning påträffades, utföra erforderlig dokumentation. Sammanlagt grävdes knappt 110 löpmeter schakt. Vid schaktningen påträffades två kolfläckar som i fält tolkades som möjliga härdar. En ¹⁴C-analys av träkol från en av kolfläckarna gav en datering till omkring 12 000 f.Kr., vilket visar att det inte rör sig om några arkeologiska objekt.

Den antikvariska kontrollen, som ägde rum i samband med ordinarie schaktning, utfördes den 30 juni 2009. Arbetet utfördes på uppdrag av Vattenfall Eldistribution, efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr: 431-2288-09).

Bakgrund

Ärendet

Vattenfall Eldistribution planerar att förlägga en högspänningskabel inom fastigheten Björksta-Tomta 1:16, Björksta socken, Västerås kommun. Eftersom omkringliggande område är rikt på fornlämningar från sten-, brons- och järnålder beslutade Länsstyrelsen i Västmanlands län att en antikvarisk kontroll skulle utföras i samband med schaktningsarbetet för den nya kabeln (Lst dnr 431-2288-09, beslutsdatum 24 april 2009). Beslutet grundades på KM:s undersökningsplan och kostnadsberäkning som upprättats efter länsstyrelsens kravspecifikation. Uppdragsgivaren Vattenfall Eldistribution bekostade den antikvariska kontrollen. Målgrupper för den antikvariska kontrollen var länsstyrelsen och uppdragsgivaren.

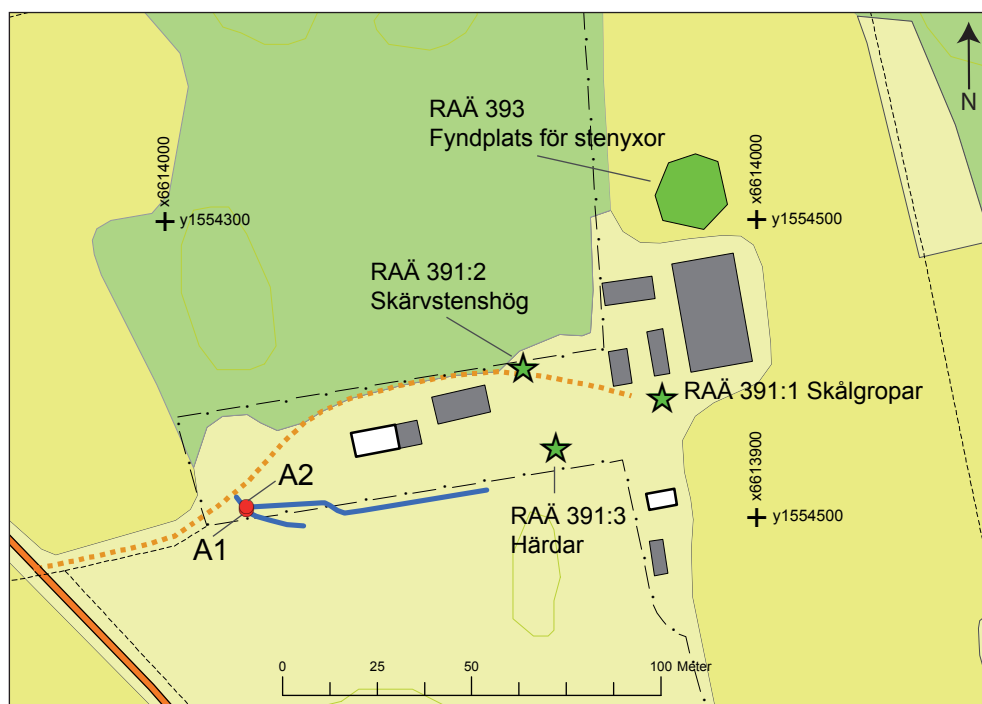
Syfte

Den antikvariska kontrollen syftade till att skydda fornlämning från skada och om fornlämning påträffades att dokumentera anläggningar och kulturlager. Framkomna anläggningar och eller kulturlager skulle besvara följande frågor:

- fornlämningens avgränsning inom schaktet
- bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad
- preliminär datering
- preliminär tolkning av fornlämningen

Topografi och fornlämningsmiljö

Den aktuella sträckan för schaktning ligger i en tomtgräns mellan trädgård och hagmark. Området ligger omkring 25-30 meter över havet. Sträckan för den nya kabeln ligger i närheten av en skärvtenshö, skålgropar, härdar (RAÄ 391:1-3) samt en fyndplats för stenyxor (RAÄ 393) (figur 2). Fornlämningarna vid undersökningssträckan är typiska för sten- och bronsålder, härdarna oaktade. *Skålgroparna* (RAÄ 391:1), åtta till antalet, är belägna på nordvästsidan av ett skrovligt jordfast stenblock. *Skärvtenshögen* (RAÄ 391:2) är förstörd och borttagen. Enligt uppgift i FMIS har materialet i skärvtenshögen, cirka 15 m³, använts som fyllnad på ladugårdsbacken cirka 200 meter sydsydost om platsen för skärvtenshögens ursprungliga läge. Detta ska ha skett i slutet av 1940-talet (FMIS, Björksta 391:2). Generellt kan skärvtenshögar sägas tillhöra äldre bronsålder. Flera meterstora *härdar* (RAÄ 391:3) ska enligt uppgift ha framkommit i samband med djupplöjning. Härdarna beskrivs i FMIS som sotiga eller av svartjord (FMIS, Björksta 391:3). Tre fragment av *skafthålyxor* i grå stenart har påträffats i åkermark nordöst om gården (RAÄ 393). I FMIS inventeringshandlingar uppges att en liten *stensträng* skall ligga nordväst om en transformator nära platsen för stenyxorna. Stensträngen registrerades ej. Det är idag oklart om stensträngen finns kvar.

Figur 2. Karta över registrerade lämningar vid Björksta-Tomta, Björksta socken. De nypåträffade anläggningarna är markerade med röda prickar samt anläggningsnummer A1 och A2. Schaktets sträckning har markerats med en blå linje. Utdrag ut digitala fastighetskartan motsvarande Ekonomiska kartans blad 11H2a. Skala 1:2 000.

Genomförande och metod

Den antikvariska kontrollen genomfördes i samband med entreprenörens löpande arbete. Brunjorden grävdes skiktvis bort med smalskopa (0,25 meter bred) ned till opåverkad lera. Påträffades inga lämningar grävdes schaktet ned till 0,60 meters djup. På grund av riklig förekomst av sten avbröts en tänkt sträckning av schaktet och en alternativ

sträckning grävdes i stället. Sammanlagt grävdes knappt 110 löpmeter. Schaktbredden varierade från 0,25–1,00 meter, merparten av schaktet var dock endast 0,30 meter brett. De påträffade anläggningarna undersöktes för hand med skårslev och beskrevs i text. Kolprov samlades in från båda anläggningarna. Schakt och anläggningar markerades manuellt på en schaktplan i skala 1:1 000 och digitaliserades i efterhand. Övergripande fotografier togs med digitalkamera.

Den antikvariska kontrollen utfördes den 30 juni 2009 under tryckande 30-gradig värme.

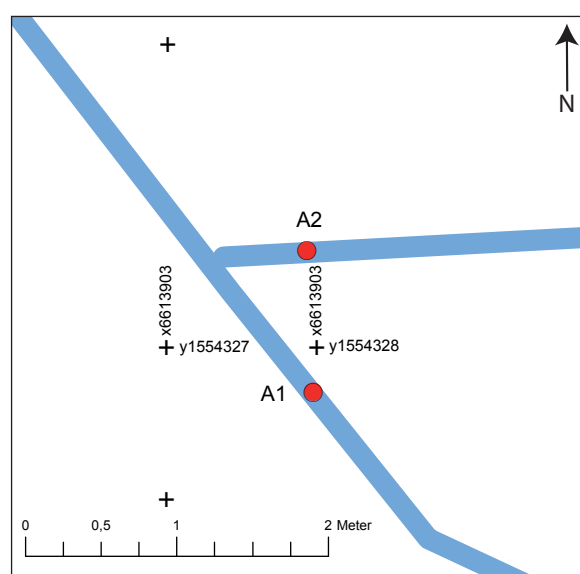
Resultat och analys

I den västra delen av undersökningsområdet påträffades två kolfläckar (A1 och A2). De två anläggningarna låg knappt en meter ifrån varandra.

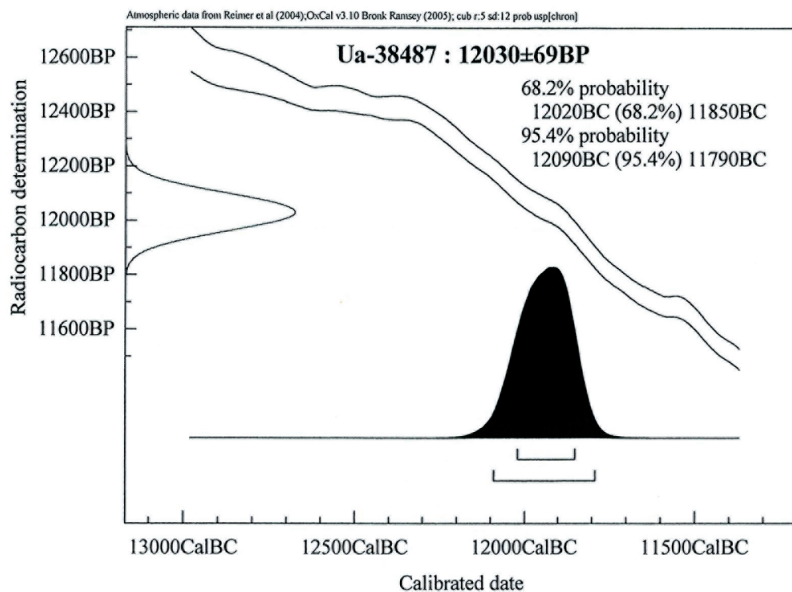
A1 och A2

A1 var 0,30 x 0,30 meter stor och 0,03 meter djup. Sot och kol låg blandat med lera. Enstaka små skärvstenar påträffades. Anläggningen påträffades på 0,50 meters djup. A2 framkom i schaktväggen. Endast 0,10 meter av anläggningen låg inom schaktet. Kolfläcken var 0,30 meter bred och upp till 0,03 meter djup. Anläggningen bestod av sot och kol blandat med lera. Den påträffades 0,40 meter ned.

Det är lite anmärkningsvärt att kolfläckarna påträffas på ett djup av 0,40 till 0,50 meter ned i marken utan till synes påförda lager. Men det stämmer väl överens med uppgifterna i FMIS om de intilliggande härdarna RAÅ 391:3. Dessa skulle ha framkommit i samband med djupplöjning, vilket rimligtvis borde vara djupare än 0,30 meter.

Figur 3. Plan över A1 och A2. A2 framkom i den norra schaktväggen. Skala 1:50.

Lab-nr	Kp nr	Anl nr	Material	¹⁴ C ålder BP	Kal 2 σ
Ua-38487	2	2	Rönn/oxel	12 030 ± 69	12 090–11 850 AD

Figur 4 och tabell 1. Resultat från ¹⁴C-analysen.

Resultat

Träkol från A2 har ¹⁴C-daterats vid Ångströmlaboratoriet i Uppsala. Resultatet gav en datering av träkolet till omkring 12 000 f.Kr. vilket visar att det daterade materialet inte kan sättas i samband från några mänskliga aktiviteter, då inlandsisen låg tjock över Västmanland vid den här tiden. Sannolikt ska den tidiga dateringen ses i samband med att kolfläckarna återfanns så djupt ner i vad som uppfattades som orörd lera, något som tycktes anmärkningsvärt redan i fält.

Figur 5. Kabelschaktet sett från väster. Foto: Maud Emanuelsson.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala fastighetskartan
Digitala fornminnesregistret, FMIS

Otryckta källor

Possnert, G. 2009. *Resultat av ¹⁴C-datering av bränt ben från Västmanland. Labnr Ua-38487.*

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Kulturmiljövård Mälardalens dnr:</i>	KM 09037
<i>Länsstyrelsens dnr:</i>	431-2288-09
<i>Länsstyrelsens beslutsdatum:</i>	2009-04-23 (Beslut enligt 2 kap 13 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m (KML).)
<i>Undersökningsperiod:</i>	30 juni 2009
<i>Arkeologtimmar i fält:</i>	9
<i>Maskintimmar inkl. igenläggning:</i>	Maskintid ingick ej
<i>Personal:</i>	Maud Emanuelsson (projektledare)
<i>Exploateringsyta:</i>	Cirka 110 löpmetrar
<i>Undersökt yta:</i>	Cirka 33 m ²
<i>Belägenhet:</i>	Björksta-Tomta 1:16, Björksta socken, Västerås kommun, Västmanland
<i>Ekonomisk karta:</i>	11H2a
<i>Koordinatsystem:</i>	RT90 2,5 gon V
<i>Koordinater (A1):</i>	x6613903, y1554328
<i>Inmätningssätt:</i>	Manuell
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Digitalt material i form av shape-filer och foto samt administrativa handlingar, förvaras efter projektets avslut på Västmanlands läns museum.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.